

מועצה לשימור
אתרי מורשת בישראל

התצלום מאוסף ארכיון חברת החשמל

תחנת הכוח הראשונה בארץ שהאירה את תל-אביב ויפו

עשית
נפט

בעשרים שנותיה הראשונות הייתה תל-אביב עיר ללא חשמל.

לתאורה ביתית השתמשו התושבים בעששיות נפט ובפנסי לוקס המשוכללים יותר ולבישול השתמשו בתנורים שהוסקו

בעץ או בפרימוס שעבד על נפט. רק מי שיכלו להרשות לעצמם כלכלית, רכשו גנרטור פרטי כבר בשלהי התקופה העות'מאנית.

הגנרטור הראשון בארץ הותקן ביקב בראשון לציון, שהוא על ידי 200 נורות חשמל. בעקבותיו הוארו בחשמל גם מלון "בלה ויסטה" שבחוף יפו וגם ראינוע "עדן" שהיה זקוק לו כמובן כדי להקרין סרטים. אמנם עם כיבוש הארץ על ידי הבריטים, נעשו הגנרטורים זמינים יותר אך עדיין מרבית תושבי העיר נהלו את שגרת יומם על בסיס עששיות ופרימוסים.

הצעד הראשון לקראת אספקת חשמל מסודרת לכל תושבי העיר נעשה ב-1920, כאשר וועד העיר, שקדם לעירייה, רכש גנרטור שהפיק 35 קילוואט חשמל. תפוקתו נועדה לשאיבת מים מבאר אחת, לתאורת רחובות מרכזיים ולתאורה ביתית. בגלל תפוקת החשמל הנמוכה יחסית, הותר לכל בית להפעיל בו זמנית רק שלוש נורות... אלא שלא כל בעלי הבתים הקפידו על כך והפסקות החשמל התרבו והלכו. בעיקבות זאת פירסם הוועד "הודעה נחוצה", בה נאמר, בין השאר:

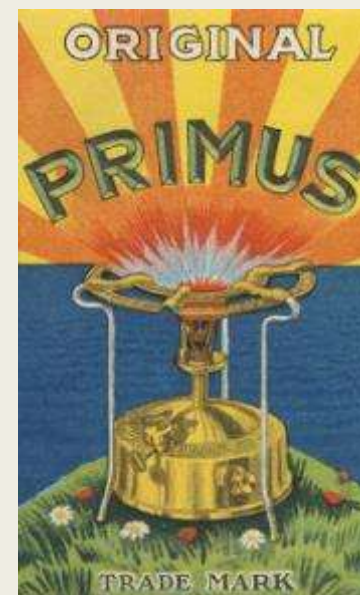

פנס "לוקס"

"...היות ורבים מבעלי הבתים שקיבלו רישיון למאור חשמלי לקחו להם מנורות הרבה יותר מכפי שהורשה להם ומכפי צרכם ההכרחי... והיות שהדבר מכביד על ההספקה של מים ומאור ובייחוד מפריע בעד הארת רחובות... החליטה העירייה... כדלקמן:

הארת הרחובות קודמת לזו שבבתים... אסור למישהו מהמנויים להאיר בביתו יותר משלוש מנורות בבת אחת... מכוון החשמל של העירייה יבקר מזמן לזמן ומבלי להודיע מראש בבתי המנויים כדי להיווכח אם הם ממלאים אחרי הפקודה הזאת... המנוי אשר יימצא שעבר על פקודה זו יגרום להפסקה מיידית של המאור החשמלי שבביתו וחוזר מזה העירייה תטיל עליו גם קנס של כסף."

עם זאת מסתיימת ה"הודעה הנחוצה" גם בבשורה, ש"הננו מודיעים לכל התושבים כי העירייה כבר הזמינה אנרגנט לאינסטלציה חדשה גדולה, אשר תספיק די מאור לכל הבתים אשר בתל-אביב בלי כל הגבלות והננו מבקשים את הקהל לקבל בלי סירובים את הקושי של זמן המעבר הזה, אשר לא יארך יותר משלושה-ארבעה חודשים."

הפרימוס –
"דייר קבע" בכל
מטבח תל-אביבי
עד שנות ה-50
של המאה
הקודמת

לפני שהכל התחיל:

שטח ה"חוזה"
לדוגמה" שעשרים
דונם ממנו נמסרו
לחברת החשמל כדי
להקים כאן את
תחנת הכוח
הראשונה
בארץ ישראל.

משמאל למעלה -
בית שרמן, שהוקם
ב-1909 ברחוב אלנבי
בסמוך לכיכר
המושבות.

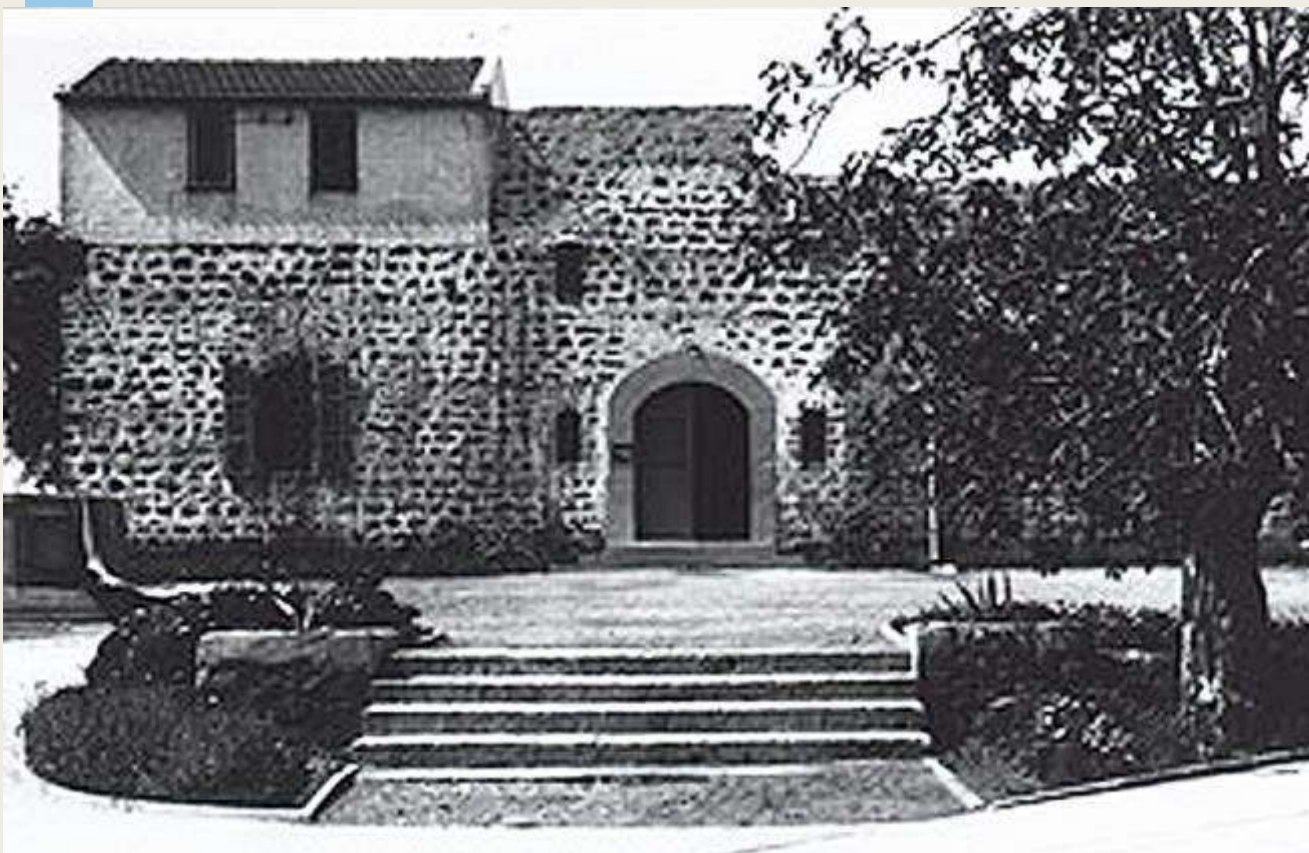
המקור: אתר VTLV

על מנת לשפר את אספקת
החשמל, החליט הוועד, שהפך
בינתיים לעירייה בראשות מאיר
דיזנגוף, לרכוש גנרטור נוסף, גדול
מקודמו.

אלא שאז נכנס לתמונה פנחס
רוטנברג, מי שלימים ייסד את
חברת החשמל. רוטנברג, שקיבל
לידיו כבר ב-1921 זיכיון המתיר לו
להפיק אנרגיה חשמלית ממי
הירקון, קיווה להקים במורד אפיק
הנחל תחנת כוח הידרו-אלקטרית
ולספק באמצעותה את האנרגיה
הדרושה לאוכלוסייה, הן היהודית
והן הערבית, באיזור.

נוכח הקשיים שהערימו בעלי הקרקע הערביים על רוטנברג והחשש שערביי יפו לא יקנו את "החשמל היהודי" שייצר, החליט רוטנברג
לזנוח את תוכנית המפעל ההידרו-אלקטרי על הירקון ולהקים במקום זאת תחנת כוח המופעלת על ידי מנועי דיזל.
לצורך תחנת הכוח הזאת, שהייתה למעשה הראשונה בארץ כולה, היקצתה לו עיריית תל-אביב חלקת קרקע בת 20 דונם, שהייתה
בבעלותה, באיזור שהיה אז בשולי העיר וכיום הוא במרכז, בין רחוב החשמל לדרך בגין, ליד התחנה המרכזית הישנה.
כ-60 שנה קודם לכן, בין 1856 ל-1870, הייתה קרקע זאת רכוש המיסיון הבריטי, שהקים עליה "חוזה לדוגמה", אשר נועדה לספק עבודה
בחקלאות ליהודים שהמירו את דתם.

המבנה המרכזי של "החווה לדוגמה".

משמש כיום כמקום מושבה הקבוע של מועצת מנהלי חברת החשמל

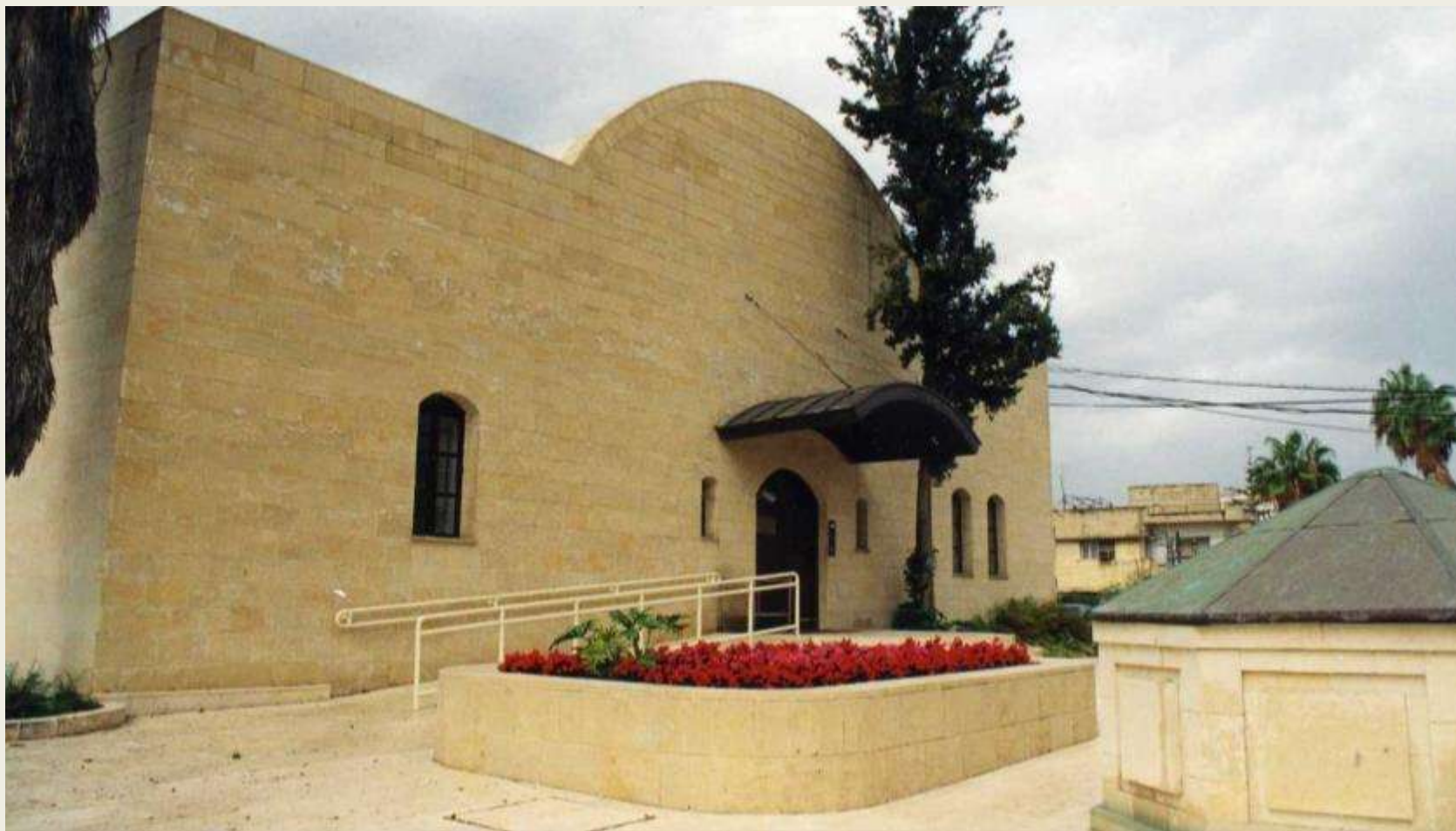
(התצלום מאוסף ארכיון חברת החשמל)

עם העברת השטח לחברת החשמל, שופץ המבנה המרכזי של ה"חווה לדוגמה" שנותר על תילו והפך למשרדה הראשי של החברה באותם ימים.

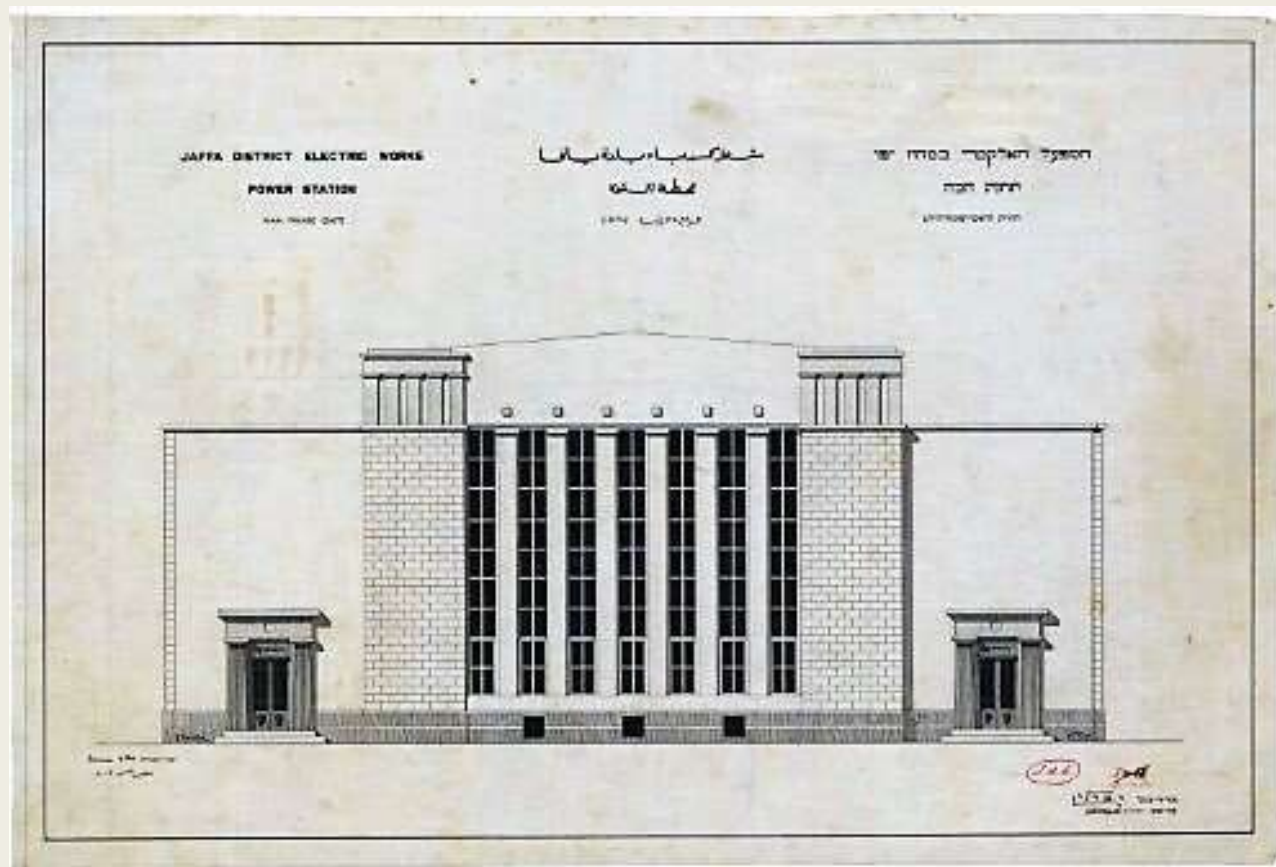
רוטנברג לא רק שקבע כאן את משרדו, אלא גם השתמש במבנה כדירתו הצנועה ולכאן נשלחו ארוחותיו ממטבח העובדים.

ב-1927, בשל התפתחותו המשמעותית של איזור התעשייה בחיפה ומכיוון שעיר זאת הייתה קרובה יותר לתחנת הכוח ההידרו-אלקטרית שהלכה ונבנתה בנהריים – עבר המשרד הראשי של החברה לחיפה ומשרדי בניין "החווה לדוגמה" שהתפנו, אוכלסו על ידי הנהלת מחוז הדרום של החברה.

ב-1955, לאחר שהולאמה החברה והתרחבה, נקבע בבניין זה מקום מושבה הקבוע של מועצת המנהלים וזכה בכינוי "בניין הדירקטוריון".

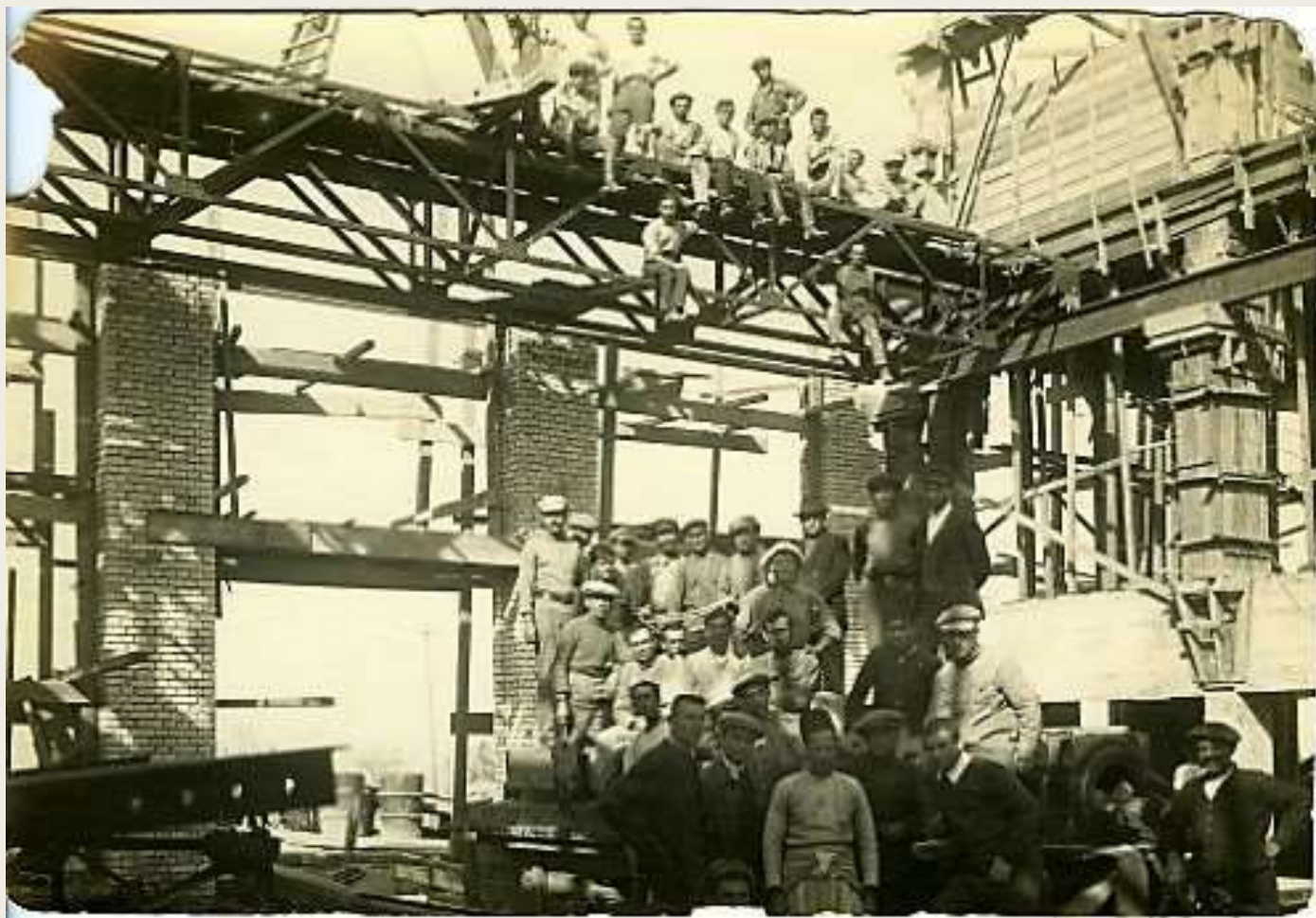
בניין הדירקטוריון כיום
(תצלום: יוסי וייס. מאוסף ארכיון חברת החשמל)

(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

תוכניות הבניין שנועד לתחנת הכוח הוזמנו על ידי רוטנברג מכמה אדריכלים ומתוכן בחר רוטנברג את תוכניתו של האדריכל יוסף ברלין. הלה היתווה לחזית המזרחית של המבנה קו סימטרי מונומנטלי קלאסי של בזיליקה רומית, שהיה אופייני לבתי כנסת שניבנו בארץ בתקופה הביזנטית. בחזית המבנה הוא קבע חלונות מוארכים ומשני צידיהם "פיליסטרים" – עמודים מודבקים נוסח טוסקאנה, המקשטים את שתי הכניסות למיבנה.

בד בבד הזמין רוטנברג מגרמניה שני מנועי דיזל בהספק של 500 כוחות סוס כל אחד ושני גנרטורים שהפיקו 300 קילוואט חשמל.

עבודות הבנייה של
התחנה החלו בסוף שנת
1922, בפיקוחו של
המהנדס ארפד גוט.

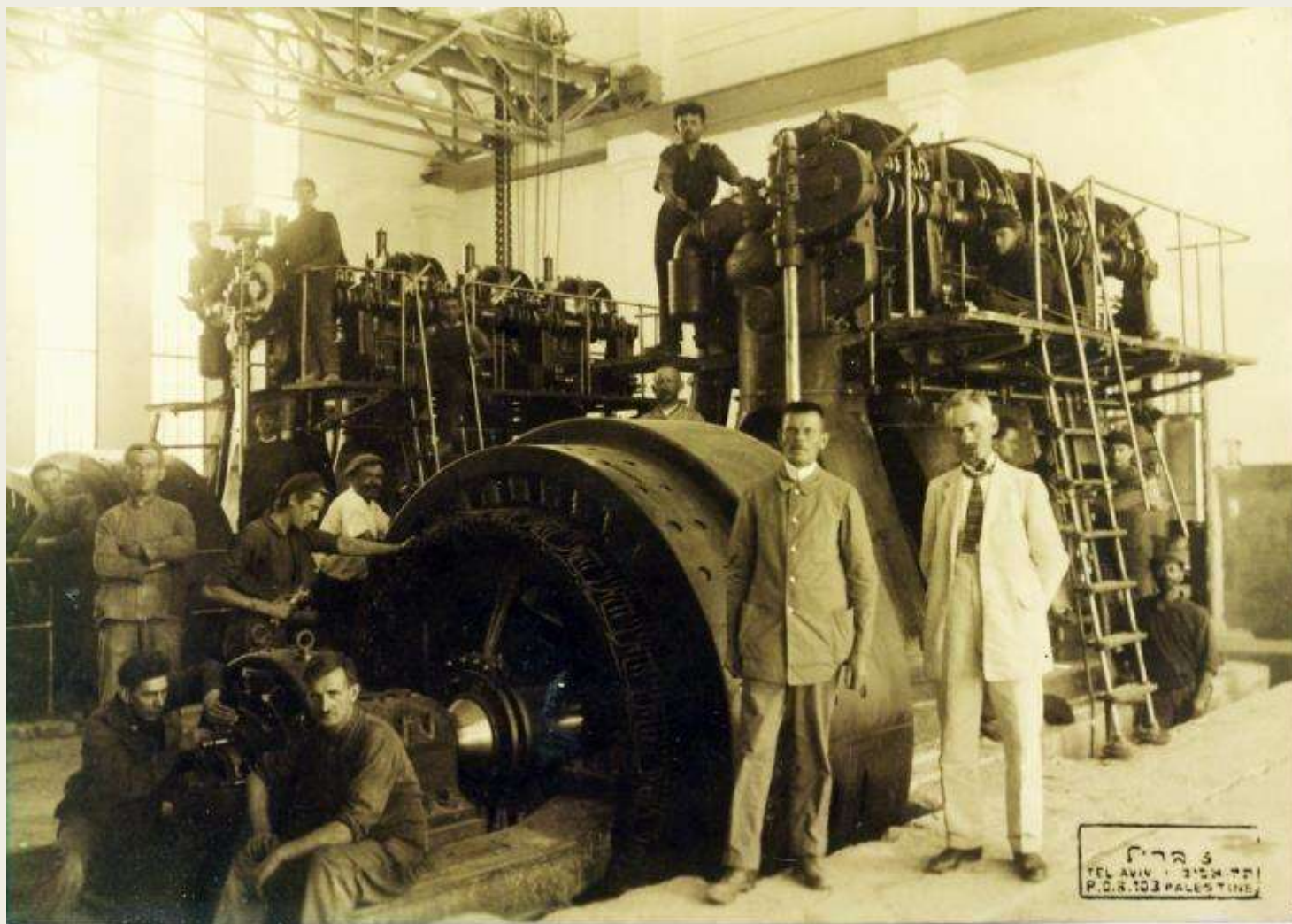
הבנאים היו ברובם הגדול
עולים חדשים מרוסיה
והפועלים שהתקינו את
הגנרטורים ומנועי הדיזל,
עבדו בפיקוח יועצים
ומומחים שהגיעו מחו"ל
עם המכונות.

הבנאים של תחנת הכוח מצטלמים למזכרת
(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

מבנה התחנה בשלבי הבנייה האחרונים (תצלום: פיקיוויקי ישראל)

הגנרטורים
ומנועי הדיזל,
לקראת
סיום התקנתם
במבנה התחנה

(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

תוך כדי בניית התחנה, פשטו עובדי החברה על רחובות תל-אביב והתקינו לאורכם במרץ את רשת הכבלים שנועדה להוליך את החשמל אל רחבי העיר. הם הציבו עמודים, מתחו ביניהם את הכבלים והקימו שני מבנים בהם הוצבו שנאים שהיו דרושים להפעלת הרשת: האחד בקרן רחוב אלנבי-שדרות רוטשילד והאחר בכיכר מגן דוד. שני מבני השנאים הללו עוצבו על ידי האדריכל אלכסנדר ברוולד, שתיכנן בין השאר את בניין הטכניון בחיפה ב-1910. הוא הקנה לשנאים דמות של מצד קטן, עם צריח דמוי מסגד, שבראשו מעין עלי אבן.

ככל שגדלה צריכת החשמל בעיר הוצבו בה שנאים נוספים ובסופו של דבר, לאחר שתושבי יפו הצטרפו לקהל לקוחות חברת החשמל, הגיע מספרם של שנאים אלה לששה. חלקם עוצבו על ידי האדריכל ריכרד קאופמן, בדמות מגדל מצרי עתיק, כפי שיורחב בהמשך.

בתמונה: פועלי חברת החשמל מחברים לרשת את השנאי בקרן הרחובות אלנבי-שדרות רוטשילד.

(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

חברת החשמל ליפו

— בע"מ. —

תתחיל בקרוב להספיק זרם חשמלי.

הרוצים לקבל זרם צריכים לפנות למשרד

החברה כתחנת החשמל, בכל יום משעה 9

עד 12 לפני הצהרים ומשעה 4 עד 7 אחר-צ.

שום אינסטלציה פנימית לא תקבר אל

רשת החברה בטרם שתבחן על ידה.

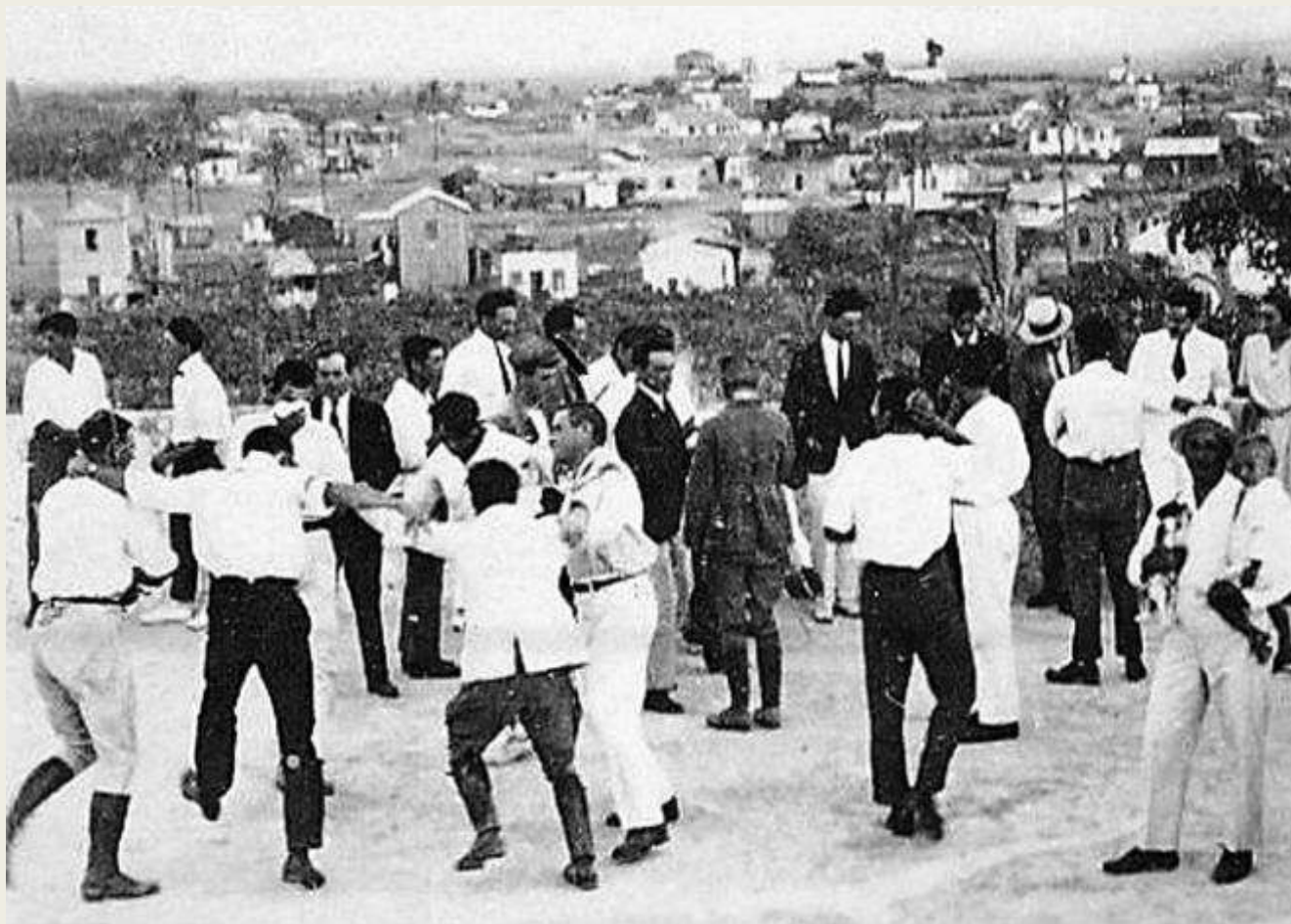
החבורים אל הרשת יעשו לפי סדר

קבלת הבקשות.

לקראת הפעלתה של התחנה, פירסמה חברת החשמל מודעות הקוראות לציבור התל-אביבי להירשם במשרדי החברה כדי להתחבר לרשת.

הייתה זו "יריית הפתיחה" של מיבצע שיווק נרחב, שנועד להפוך את כל תושבי תל-אביב לצרכני החשמל שתפיק תחנת הכוח.

בין השאר, דאגה חברת החשמל לפרסם ברבים, כי הראשונים שנרשמו לקבלת שירותיה היו ראש העיר מאיר דיזנגוף ואשתו צינה דיזנגוף, שחתמה במו ידה על חוזה אספקת החשמל הראשון בארץ. מסתבר שהייתה זו דוגמה מוצלחת ועד מהרה ניצבו תושבי העיר בתור במשרדי החברה, כדי לזכות גם הם בברכת החשמל שיופק בתחנת הכוח.

עובדי חברת החשמל חוגגים את הפעלת תחנת הכוח בריקודים
(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

בניית תחנת הכוח הושלמה
במאי 1923. ב-29 באותו חודש
היא הופעלה לראשונה לנסיון,
בנוכחות מפקח מטעם ממשלת
המנדט, שבא לבדוק אם התחנה
פועלת בהתאם לתנאי הזיכיון
שקיבל רוטנברג.

טקס ההפעלה הרשמי נערך

ב-10 ביוני 1923.

עיתון "הארץ" דיווח למחרת, כי
בשמונה וחצי בערב "בא האדון
רוטנברג בלוויית סגן מושל יפו...
לרחוב נחלת בנימין קרן אלנבי,
נכנס אל הטרנספורמטור ובעצמו
לחץ על הכפתור ששלח את
הזרם מן התחנה והאיר שש
עששיות גדולות באור מבריק...
קהל גדול, שמילא את הרחוב,
השמיע תשואות סוערות
לרוטנברג והריע לכבודו בקריאת
הידד..."

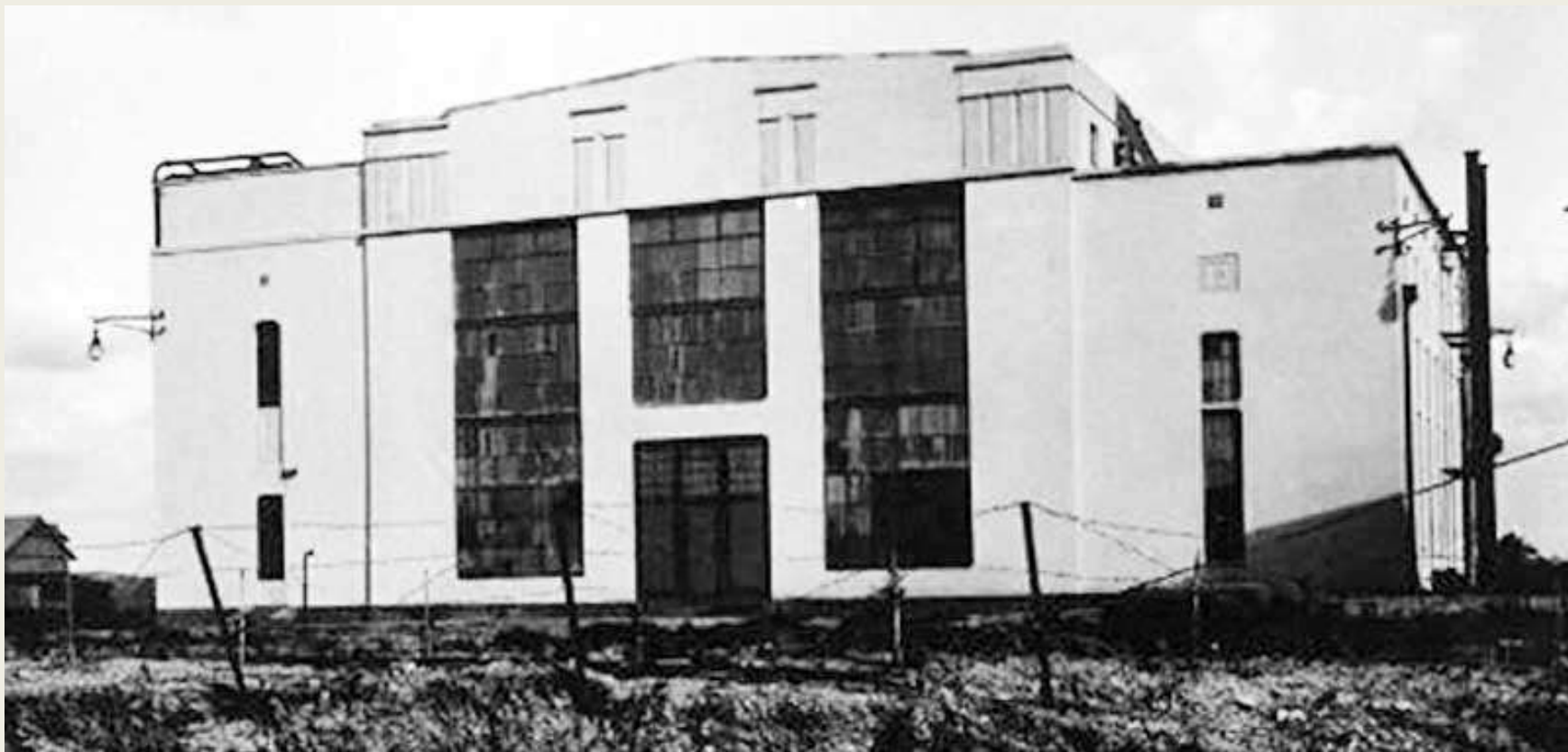
עד מהרה הפכה תחנת הכוח לסמל הקידמה וההישגים של התנועה הציונית ונעשתה לאתר ביקורים מבוקש, אליו הובאו אישים רמי מעלה שביקרו בעיר.

בתצלום: ביקור לורד בלפור (רביעי מימין) בתחנה ב-1925, בלוויית ראש העיר דיזנגוף (שני מימין). משמאל ללורד בלפור ניצב פנחס רוטנברג. כן נראה בפמליית המלווים נחום סוקולוב - יו"ר ההנהלה הציונית באותם ימים (שני משמאל). (מאוסף ארכיון חברת החשמל).

יום של חול בחצר תחנת הכוח שזה אך הוקמה.
עץ השקמים הגדול עדיין ניצב היום במקום זה...

(תצלום מאוסף מאסטון בספריית הקונגרס)

ציידו האחורי המקורי של מבנה תחנת הכוח, עם השלמתה ב-1923.
השינוי הבולט בעיצוב צד זה לעומת החזית ניכר בחלונות המלבניים הענקיים המובנים בו.
לעומת זאת כן נראים כאן, בצידי מבנה הגג, עמודי קישוט דומים לאלה שהותקנו גם בחזית הבניין.
הרחבת הבניין ב-1926 כיסתה לחלוטין מהעין את הצד הזה של התחנה.

(מאוסף ארכיון חברת החשמל).

עד מהרה אילצה צריכת החשמל המתרחבת להפעיל גנרטורים נוספים בתחנת הכוח ומאחר שלא היה עבורם מקום במבנה המקורי, הוצמד לצידו המערבי ב-1926 בניין נוסף, כולל מגדל קירור. תוספת זאת כמעט הכפילה את השטח הבנוי של התחנה.

(תצלום: ארכיון חברת החשמל)

ב-1925 הוקם ליד תחנת הכוח מגדל מים, כדי להבטיח אספקת מים מסודרת לצרכי התחנה. המגדל הינו אחד המבנים הראשונים בארץ, שניבנו מבטון בלבד. הוא תוכנן וניבנה על ידי המהנדס ארפד גוט, שפיקח גם על בניית התחנה עצמה וברבות הימים זכה לכינוי "מלך מגדלי המים", בזכות המגדלים שהקים ברחבי הארץ. המים נשאבו אל המגדל מהבאר הישנה של "החוזה לדוגמה".

במשך השנים נמצאו למגדל שימושים נוספים על אספקת המים: במלחמת העצמאות הותקנה על גגו עמדת תצפית של ה"הגנה" אשר סייעה לשמירה על התחנה מפגיעה על ידי פורעים; בשלב מסוים שימש החלל הסגור בחלקו התחתון כמחסן קירור; לאחר זמן, הוחלף המחסן בחנות מכולת שכונתית בשם "שער הזול" ומאוחר יותר הפך המגדל לבית מלאכה של מפעל המים העירוני.

ב-1999 עבר המגדל שיקום ושיחזור, על ידי חברת החשמל והמועצה לשימור אתרי מורשת. במקום בית המלאכה הותקן אז בית כנסת עבור עובדי המיתחם הסמוך של חברת החשמל, אבל כיום המקום סגור. רק השלט ההיסטורי של "שער הזול" נותר כפי שהיה.

במרחק כמה צעדים
מבסיס מגדל המים,
נראים עדיין שרידי
הבאר שנחפרה במקום
במאה ה-19, לצרכי
ה"חוזה לדוגמה".

(תצלום: בני גבירצמן)

הדמיית מחשב של "פרויקט אור עליון".

עיצובו הייחודי של מגדל המים שבה את ליבם של שני סטודנטים בפקולטה לעיצוב תעשייתי במכון הטכנולוגי בחולון - טל יהוד ורועי דרבקין, שניגשו ב-2010 לתחרות עיצוב וייעוד מחדש של מגדלי מים שנערכה במסגרת התערוכה "מבטים חדשים". התערוכה שעסקה במגדלי המים שברחי ישראל התקיימה ביוזמת המחלקה לארכיטקטורה של "בצלאל", המועצה לשימור אתרי מורשת, איקומוס ישראל, קרן פרסים של אוניברסיטת ברקלי ו"הצלמניה".

שני המעצבים נתנו להצעתם את השם "פרויקט אור עליון", על שם פיוט שכתב ר' אליהו חמווי בסוף המאה ה-19. הפיוט פותח במילים "אור עליון מאיר פספירים כְּזֶהָר מְאוֹרוֹת בָּרִים" והוא נבחר כמחווה לבית הכנסת שפעל בבסיס המגדל באותם ימים.

המעצבים הפכו את המגדל למעין רגל של מנורת שולחן וכיסו את ראשו באהיל גדול, המטיל אור רך על הסביבה.

בהצעתם הסבירו השניים כי "האהיל הקוני הטיפוסי מעניק למגדל המים זהות חדשה, שמטרתה להאיר אותו לסובבים". עבודתם זו זכתה להיבחר במקום השלישי בתחרות, בקטגוריית הסטודנטים.

מלכתחילה התכוון רוטנברג לשווק ביפו את חלקו הגדול של החשמל שיפיק מתחנת הכוח, שכן מספר תושבי יפו בסוף 1922 היה כ-32,000, לעומת כ-15,000 בתל-אביב של אז. משום כך גם נתן לחברה שהקים את השם "חברת החשמל ליפו" ולא "חברת החשמל לתל-אביב". תחילה נתקלו כוונותיו בחומה בצורה של התנגדות ערבית ושל עיריית יפו לרכוש את "החשמל היהודי" שייצר, אולם לאחר התערבות שלטונות המנדט ובתום דיונים פוליטיים סוערים, נכנעה לבסוף עיריית יפו והצטרפה לקהל הלקוחות של החברה. לא זו אף זו – דווקא גדולי המתנגדים ל"חשמל היהודי" היו מבין הראשונים ביפו שהצטרפו להיות צרכני החשמל של רוטנברג...

הארכת הרשת ליפו חייבה בין השאר הצבת שני שנאים חדשים. האחד מהם, שעוצב על ידי האדריכל ריכרד

מבנה השנאי שהוצב בשדרות המלך ג'ורג' (כיום שדרות ירושלים) ביפו.
(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

קאופמן בדמות מגדל מצרי עתיק, הוצב בקצה שדרות המלך ג'ורג' (כיום שדרות ירושלים) והאחר, שעוצב על ידי האדריכל אלכסנדר ברוולד בדומה לשנאים שברחוב אלנבי, הוצב ברחוב עג'מי (כיום רחוב יפת).

ב-16 בנובמבר 1923 הגיעו רוטנברג ומושל המחוז הבריטי אל השנאי בשדרות המלך ג'ורג'. המושל הפעיל את מתג ההפעלה ורחובות יפו הוצפו באור יקרות.

ב-1926 התחברה גם פתח תקוה לרשת החשמל. שלטונות הצבא הבריטי ביקשו אז מרוטנברג לקשר גם את מחנה סרפנד לרשת החשמל שלו. הבקשה נענתה וקו החשמל שנמתח למחנה, איפשר לספק חשמל גם לראשון לציון, ולאחריה גם לנס ציונה, רחובות ומספר כפרים ערביים.

שנאי מ-1923 בקרן הרחובות אילת-גבולות-לווינסקי,
לאחר שיפוץ ב-2011.
(תצלום: מיכל גיל-לביאנט)

השנאי בקרן הרחובות יפת-ציונה תג'ר
ביפו, שהוקם בשנות ה-20.
(תצלום: דני גרשון, ויקי שיתוף)

השנאי בשדרות ח"ן בתל אביב.
הוקם בשנות ה-30 ועוצב בסגנון הבאוהאוז
(תצלום: ריקי פלג, ויקי שיתוף)

גורלם של שלושה מששת מבני השנאים הראשונים שהוצבו בתל-אביב וביפו לא שפר עליהם: השניים שהוצבו ברחוב אלנבי נהרסו כבר בשנות ה-50, כדי להקל על זרימת התנועה בעורק תחבורה עמוס זה ומבנה השנאי שניצב בקצה שדרות ירושלים ביפו נהרס באישון לילי בדצמבר 2007, כדי לפנות מקום לרכבת הקלה. לעומתם שופצו ושומרו מבנה השנאי המזרים חשמל עד היום(!) בקרן הרחובות אילת-גבולות-לווינסקי, מבנה השנאי בקרן הרחובות יפת וציונה תג'ר ביפו ומבנה השנאי השישי, שהוקם מאוחר יותר בשדרות ח"ן. כיום פזורים ברחבי תל-אביב שנאים רבים, אך הם כבר מותקנים במבנים פרזאיים בהרבה לעומת אלה שהוקמו בראשונה.

ב-1934 שוב הוגדל מבנה התחנה. הפעם – בפינתו הצפון-מזרחית. באגף החדש (מימין) הותקנו בית מלאכה לטיפול בגרטורים ומשרדים.

(תצלום: בני גבירצמן)

תחנת הכוח רדינג, שעם השלמתה ב-1938 הייתה למקור החשמל העיקרי של תל-אביב.

(מאוסף ארכיון חברת החשמל)

כאשר החלה תחנת הכוח הראשונה לספק חשמל לתל-אביב, מנתה אוכלוסיית העיר כ-20 אלף איש. בעשר שנים לאחר מכן כבר הגיע מספרה ליותר מ-50 אלף וצריכת החשמל עלתה בהתאם.

תפוקת תחנת הכוח ההידרו-אלקטרית בנהריים, שנחנכה ב-1932, סיפקה אז כל הביקוש לחשמל בארץ. בעקבות זאת הודממו שנה אחר כך תחנות הכוח המונעות בדלק – בטבריה, בחיפה וגם בתל-אביב. עם זאת תוחזקו התחנות הללו כעתודה למקרה הצורך כפי שקרה עם פרוץ "המרד הערבי" ב-1936, שבמהלכו נהגו פורעים ערבים לנתק קווי חשמל ברחבי הארץ.

פגיעתם הקשה של ניתוקים אלה פחתה ב-1938, עם הקמת תחנת הכוח הקיטורית רדינג, בצפון תל-אביב. ככל שהתרחב ייצור החשמל בארץ, הלכה וירדה חשיבותה של תחנת הכוח בתל-אביב וב-1957 הופסקה פעילותה לחלוטין.

ב-1994 החלה חברת החשמל בשימור מבנה התחנה. ממעטפת הבניין הוסרו תוספות שונות, שחרגו מצורתו המקורית ובתוכו הותקנה תחנת-מישנה חדשה, שנועדה לשפר את אמינות אספקת החשמל לתל-אביב.

תחנת הכוח (בתצלום מ-1946, מכיוון התחנה המרכזית הישנה של תל-אביב), אחרי התוספות השונות שניבנו סביבה במהלך השנים. בתחילת שנות ה-90, ביצעה חברת החשמל, בשיתוף המועצה לשימור אתרי מורשת, עבודות שימור נרחבות במבנה ובסביבתו. עבודות אלה, שתוכננו ופוקחו על ידי האדריכל אריה שאוּאר, כללו הסרת תוספות בנייה שחרגו מצורתה המקורית של מעטפת התחנה וכן סילוק מבנים ארעיים שהוקמו בשטח במשך הזמן. על תהליך השימור הזה קיבלה חברת החשמל ב-1997 תעודת הוקרה מנשיא המדינה דאז, עזר ויצמן.

מקורות

- אביצור שמואל (1984), לפני החשמל, עת-מול, כרך ט', גליון 4, עמודים 11-13.
- אביצור שמואל (1972), חיי יום-יום בארץ ישראל במאה הי"ט, הוצאת "עם הספר", עמוד 341.
- ביגר גדעון (1984), התפתחות השטח הבנוי של תל-אביב בשנים 1909-1934. סידרת עידן 3, הוצאת יד יצחק בן צבי, עמוד 56.
- גילברט הרברט (2003) בשאיפה למצוינות באדריכלות, מיבנים ופרויקטים של מפעל החשמל בארץ ישראל, 1921-1942, הוצאת הטכניון, עמ' 33-41
- נאור מרדכי (2003), ברכת החשמל, הוצאת יד יצחק בן צבי וחברת החשמל.
- רכט דני, השנאי "השלישי" בגבול יפו תל-אביב, "תל-אביב 100", האנציקלופדיה העירונית.

המצגת הוכנה בסיועה של מיכל גיל-לביאנט, המחלקה לקשרי ציבור, חטיבת שיווק ורגולציה, חברת החשמל.

מיתחם תחנת הכוח כיום, במבט מדרך בגין.
משמאל - בניין התחנה המקורי. צמוד לו מימין - מבנה בית המלאכה, שהוקם ב-1934 וברקע, מימין - בניין
המשרדים של חברת החשמל שתוכנן על ידי האדריכל אברהם יסקי.
(תצלום: בני גבירצמן)

ליקט, כתב וערך: בני גבירצמן

benigv@bezeqint.net